

Õpetaja ja näitetrupi juhendaja Enda Kallase kirja pandud teatritegemise lood ja etenduste kroonika 1944–1960. Väljavõtted käsikirjadest, mis asuvad Häädemeeste Muuseumis.

Andmed saadud Häädemeeste Muuseumist Tiiu Puka käest 30. juulil 2019. a.

E. Kallas „Nõukogude Häädemeeste“

Häädemeeste noored olid agarad oma kodukoha kultuurilise elu taastamisel. Eesotsas kommunistliku noore Karl Koiduga taastasid nad omal jõul sõjategevuse tagajärjel hävinud rahvamaja. Selleks ehitasid nad ümber tühjalt seisnud koolimaja Suurkülal. Ehitusmeistriks oli Tõnis Jürgens.

Kutsuti ellu spordiselts „Kajak“, mille juures hakkas tööle laulu-, võimlemis- ja tantsugrupid. Sisustati punane nurk ja juba 17. detsembril (1944) suudeti korraldada pidu punaarmee perekondade abistamise heaks.

29. detsembril korraldas Häädemeeste Mittetäieliku Keskkooli lastevanemate komitee õpilasettekannetega piduõhtu. Eriti soojalt võeti vastu vana kohaliku koolimehe P. Laredei loodud laul „Mu tammed“. Kava lõppes E. Kallase ja J. Reinu koostatud laulumänguga. (lk 11)

1945. a

Häädemeeste rahvamaja on koondanud kohalikke noori. Töötab 8 isetegevusringi: 2 näiteringi, 2 spordiringi, rahvatantsu, male-, kabe-, laulu- ja muusikaring. Näiteringe juhendab kohalik apteeker, näitleja-asjaarmastaja Karl Kiin. On lavastatud O. Lutsu „Kapsapea“ ja A. Kitzbergi „Neetud talu“. (lk 15)

1948. a

Kino volinikuks valiti Milvi Koidu. Tema ülesandeks: korraldada „Partisani“ kino reklaami ja organiseerida kinoetendusi. Milvi Koidut tunneme praegu näitlejatarina; perekonnanime sai ta abielust Johan Koidu poja Karl Koiduga. (lk 62)

E. Kallas ja F. Aruväli „Häädemeeste XIII sajandist vene aja lõpuni“ 1985. a. kirja pandud

Kihelkonna kooli juhatajad on loonud kohapeal ka peoõhtute korraldamise traditsiooni, ettekanneteks koorilaulud, näidendid, elavad pildid. Esimese näidendina tõi P. Laredei möödunud sajandi lõpul L. Koidula näidendi „Säärane mulk ehk sada vakka tangusoola“. 1903. a. mängiti „Pila Peetri testament“ ja „Vana vanaga, noor noorega ehk igale potile kohane kaas“. Elavate piltidena näidati laval bengalitule valgusel mingi tuntud luuletuse järgi seatud gruppi, kuna lava taga laulis koor või deklameeris keegi teksti. Nii on esitatud „Armuvanne allikal“ kahes pildis, „Jõua ju kaugelta“, „Kui Kungla rahvas“, „Kalev ja Linda“ jpt. Veel mängiti Laredei ajal „Kroonu onu“ ja „Punga Mart ja Uba Kaarel“.

1908. a sügisel asus tervislikel põhjusil Häädemeestele Pärnu „Valguse“ näiteringi liige Anton Suurkask. Ta hakkas siin ajaviiteks kohalike noortega näidendeid lavastama, valides repertuaariks „muinaluulelised ilunäitlused“. 28. detsembril esitati vaatajatele J. Põhjalase „Loreida, metsakuninga

tütar ehk vaimude armastus“. Edasi järgnes peaaegu iga kuu uus pidu uue näitemänguga: „Koit ja Hämarik“, „Kännud ja käbid ehk alkoholi võimuses“, Anton Jürgensteini „Juta“. 1909. aastal lõpetati see seeria vabaõhuetendusega „Leeni ehk vaeslapse jaaniöö“. Näidendis mängis kaasa ka köster-koolijuhataja A. Laar, kes samal aastal preestriks saanuna Hädemeestel. Okase korraldusel peeti peod näidenditega „Tohiku Juula ämm“ ja CHR. Rutoffi „Vastu voolu“. Laulukoori juhatas aastatel 1909-1911 Tartumaalt pärit kodukooliõpetaja Johannes Tamm, hiljem kohalik noormees Oskar Laan. (lk 100)

„Hädemeeste kooli ajalugu“ - Enda Kallas ja Asta Song 1974. a.

Mängiti näidendeid: 1901. a. - „Mõisavalitsuse saladus“, 1912. a. – „Metsamajas“ (R. Skovronneck), 1913. a. - „Vanapoisi kihlus“, ja „Püve talus“ (A. Kitzberg), 1915. a - „Virr-Varr“ Kabli tegelastega.

Hädemeeste kooli ajalugu 1944-1958

Detsembris toimus koolipidu 1946. a. Lavastati näidend „Udumäe kuningas“. Näidendit juhendas Enda Kallas. Esinesid veel rahvatantsijad, võimlejad, deklamaatorid. (lk 15)

1949. aastal näidend Preobrazenski „Tõeline sõber“ (lk 25)

1950 .a. V. Suhhodolski näidend I vaatuses „Haljendav oksake“ - esitab kooli õpetajate kollektiiv. (lk 27)

1953. a. Kavas oli näidendid „Tõeline sõprus“ ja lühinäidend „Kiisukese kool“. 1954. aastal pioneeride pidu – koorilaule, deklamatsioone, montaaž „Au sulle kodumaa“ ja näidend „Härjapõlvlaste riid“ (juhendaja E. Kallas) (lk 31)

Kirjandus-näitering (L. Rips) töötab I poolaasta näidendi „Kaval Ants ja Vanapagan“ lavaletoomise kallal. 1955.a. (lk 46)

5.-7.klasside näitering on selgeks õppinud lastenäidendi „Sõnajalaõis“. Juhendaja L. Rips 1958.a. (lk 68)

22. märtsil toimus Kilingi-Nõmmes koolinoorte kunstilise isetegevuse ülevaatus. Hädemeeste kool võttis sellest osa (toodud 7 pala). Näidend „Konsultatsioon“ ja deklamatsioon eesti ja vene keeles. Tulemustest on öeldud, et hästi esineti ka ülevaatusel H. Rammo lühinäidendiga „Konsultatsioon“. (lk 69)

Enda Kallase juhendamisel järgmised näidendid:

„Udumäe kuningas“ - 1947

„Kaval Ants ja Vanapagan“ - 1954-55

„Tõeline sõber“ - 1949

„Haljendav oksake“ – 1950 - kooli õpetajate kollektiiv

„Kui õitseb sirel“ - 1954–55

„Kõik on hea, mis hästi lõpeb“ – 1953.a. aprillis

„Tõeline sõprus“ - 12. dets 1953

„Kiisukese kool“ – 12. dets. 1953

„Härjapõlvlaste riid“ – 6. märts 1954

„Seltsimehed“ – 1955

„Püve talus“ ja „Sookollid“ – õpetajate kollektiivi esituses

„Kulupuu Kati“ – lasteoper 1945. a. kevadel

1949. aastal – Kitzbergi „Karjase kauplemine“ õpetaja E. Lilleste juhendaja (lk 79)

Häädemeeste kooli ajalugu 1958-1976

25.-26. aprillil 1959. a. oli Pärnus piirkondlik koolide isetegevus ülevaatus. Näitekunstis sai III koha I vanusgrupis Häädemeeste näitering näidendiga „Kevad metsas“ juhendaja Elisabeth Lilleste ja II vanusgrupis sai I koha Häädemeeste Keskkool näidendiga „Tagurpidi“. Juhendaja Amanda Sõrmus.

1959-60 õ.-a.

II klassi näitering (Juhendaja Lilleste) õppis 3 näidendit. „Külmataat“ sai rajooni isetegevus ülevaatusel II koha, õpiti veel „Pöial Liisi“ ja „Hunt kalu püüdmas“.

9. klassi näitering (Juhendaja Amanda Sõrmus) õppis selgeks 2 näidendit „Viktoriin“ ja „Tagurpidi“.

NB! Ilone Jõgiste juhendas aastaid nukunäiteringi. Algas vist 1964. aastal ja 1975. aastal oli ka kindlasti.

1966.-1970 a. juhendas kooli näiteringi Ivi Muhu.

Kahjuks ei ole mul näitemängude nimesid.